

ROZSUDEK - CODEXIS

Nejvyššího soudu

ze dne 24. 2. 2010

Převod akcií. Předkupní právo věcné a závazkové. Předkupní právo akcionářů. Vztah občanského zákoníku a obchodního zákoníku

sp. zn./č. j.:

29 Cdo 1633/2008

Související legislativa ČR:

§ 602 zákona č. 40/1964 Sb.

Publikováno v 19/2010 Právní rozhledy

Právní věta:

I. Je-li při převodu obchodního podílu zřízeno předkupní právo, uplatní se pro jeho zřízení, podmínky jeho trvání a výkonu analogicky právní úprava předkupního práva podle § 602 a násl. obč. zák., protože obchodní zákoník předkupní právo k obchodnímu podílu neupravuje, přičemž přímé použití této úpravy ve smyslu ustanovení § 1 odst. 2 obch. zák. nepřipadá v úvahu proto, že platné právo nepovažuje obchodní podíl za věc v právním smyslu. V případě převodu akcií půjde pak mutatis mutandis o přímou aplikaci právní úpravy § 602 a násl. obč. zák., protože na akcie se (na rozdíl od obchodních podílů) podle ustanovení § 1 odst. 2 zákona č. 591/1992 Sb., vztahují ustanovení o věcech movitých.

II. Při řešení otázky, zda z ustanovení § 603 odst. 3 obč. zák. lze dovodit povinnost nabyvatele akcií zatížených předkupním právem tyto akcie převést na osobu, v jejíž prospěch bylo předkupní právo zřízeno, vede použití logického a teleologického výkladu k negativnímu závěru. Předmětné ustanovení se vztahuje výhradně na předkupní právo věcné, vzniklé na základě písemné smlouvy a vkladu do katastru nemovitostí (působí erga omnes), zatímco u převodu akcií půjde o předkupní právo závazkové (působící toliko inter partes).

Atlas consulting, spol. s r. o.

Nejvyšší soud České republiky v senátě složeném z předsedkyně doc. JUDr. Ivany Štenglové a soudců JUDr. Petra Gemmela a JUDr. Petra Šuka, rozhodl v právní věci žalobce S. m. H. K., proti žalovaným 1) O. s. z. p., t. a n. s., zastoupenému JUDr. E. N., advokátkou, a 2) O. s. K., zastoupenému Mgr. P. J., advokátem, o splnění povinnosti, vedené u Městského soudu v Praze pod sp. zn. 30 Cm 8/2003, o dovolání žalobce proti rozsudku Vrchního soudu v Praze ze dne 15. listopadu 2007, č. j. 14 Cmo 148/2007-101, takto:

I. Dovolání se zamítá.

II. Žalobce je povinen zaplatit každému ze žalovaných na náhradu nákladů dovolacího řízení 9 360 Kč, do rukou jejich advokátů, do tří dnů od právní moci tohoto usnesení.

Odůvodnění:

Rozsudkem ze dne 21. září 2006, č. j. 30 Cm 8/2003-63 uložil Městský soud v Praze prvnímu žalovanému povinnost nabídnout žalobci ke koupi 23 kusů akcií o nominální hodnotě 1 000 Kč emitovaných v listinné podobě společností A., a. s., a druhému žalovanému povinnost nabídnout žalobci ke koupi 3 937 kusů akcií o nominální hodnotě 1 000 Kč emitovaných v listinné podobě společností A., a. s., ohledně dalšího požadavku žalobu zamítl a žalovaným uložil povinnost zaplatit žalobci náhradu nákladů řízení.

Napadeným rozsudkem změnil odvolací soud rozsudek soudu prvního stupně ve vyhovujících výrocích ve věci samé tak, že žalobu zamítl, (výrok I.) a žalobce zavázal k náhradě nákladů řízení před soudy obou stupňů (výrok II.).

Odvolací soud přitakal správnosti skutkových zjištění soudu prvního stupně, který konstatoval, že podle § 4 stanov, je základní kapitál společnosti A., a. s. rozdělen na 240 000 kmenových akcií na jméno o jmenovité hodnotě 1 000 Kč s tím, že akcie jsou zaknihované a nejsou registrované. Společnost A., a. s. vede seznam akcionářů. K účinnosti převodu akcie (vůči společnosti) se vyžaduje zápis o změně v tomto seznamu. **Ostatní akcionáři mají přednostní předkupní právo při převodu akcií, a to v časovém období do 1 měsíce, poté lze akcie nabídnout jiným osobám.**

Dopisem ze dne 12. dubna 2002 (doručeným 17. dubna 2002) učinila společnost G., a. s. žalobci nabídku k odkupu 128 000 kusů akcií společnosti A., a. s. za nominální hodnotu. Dopisem odeslaným

7. května 2002 sdělil žalobce společnosti G., a. s., že souhlasí s odkupem akcií společnosti A., a. s. v množství 9 000 kusů akcií. Dopisem ze dne 28. května 2002 sdělila společnost G., a. s. žalobci, že předmětné akcie lze odkoupit pouze jako celek v objemu 128 000 kusů. Jelikož žalobce neprojevil o veškeré akcie zájem, budou prodány třetí osobě.

Smlouvou ze dne 10. června 2002 převedla společnost G., a. s. 128 000 kusů akcií společnosti A., a. s. za kupní cenu 1 000 Kč za 1 akcii následujícím subjektům: druhému žalovanému 97 472 kusů akcií, O. s. s. o. a o. 12 749 kusů akcií, prvnímu žalovanému 9 318 kusů akcií, O. s. d. 8 346 kusů akcií a O. s. n. 115 kusů akcií.

Dopisem ze dne 4. července 2002 vyzval žalobce prvního žalovaného k převodu 9 318 kusů akcií A., a. s. z důvodu porušení předkupního práva při jejich nabytí od společnosti G., a. s. Dopisem ze dne 22. července 2002 to první žalovaný odmítl. Smlouvou ze dne 18. srpna 2004 odkoupil žalobce od prvního žalovaného 4 506 kusů akcií společnosti A., a. s.

Smlouvou ze dne 12. října 2004 převedl první žalovaný 3 937 kusů akcií společnosti A., a. s. na druhého žalovaného. Smlouvou z téhož dne převedl první žalovaný 337 kusů akcií společnosti A., a. s. na O. s. d. A další smlouvou z téhož dne převedl první žalovaný 515 kusů akcií společnosti A., a. s. na O. s. s. o. a o.

Na základě výše uvedeného soud prvního stupně dovodil, s odkazem na § 156 odst. 4 obchodního zákoníku (dále jen "obch. zák.") a § 853 ve vazbě na § 603 odst. 2 občanského zákoníku (dále též jen "obč. zák."), že "žaloba je převážně důvodná". Uzavřel, že převod akcií společnosti A., a. s., byl dle § 4 písm. e) stanov omezen předkupním právem ostatních akcionářů - tj. žalobce, který byl druhým akcionářem společnosti A., a. s. Společnost G., a. s. postupovala ve shodě se zmíněnými stanovami, když nabídla k odkupu druhému akcionáři 128 000 kusů akcií. Ze žádného předpisu však nevyplývá, že žalobci vznikla povinnost k odkupu všech nabízených akcií. Je věcí akcionáře, jemuž je nabídka učiněna, zda a v jakém rozsahu ji akceptuje. Tím, že společnost G. a. s. převedla všechny akcie na jiné subjekty, došlo k porušení předkupního práva. To zůstalo žalobci zachováno a mohl se domáhat daného nároku na nabyvateli uvedených akcií. V důsledku nabytí 9 318 kusů akcií prvním žalovaným od společnosti G. a. s. domáhal se žalobce svého práva na prvním žalovaném, od něhož 18. srpna 2004 odkoupil 4 506 kusů předmětných akcií. Nadále žalobci zůstalo zachováno vůči prvnímu žalovanému právo v rozsahu 4 494 kusů akcií. Jelikož první žalovaný převedl 3 937 kusů akcií na O. s. K., připustil soud na návrh žalobce vstup tohoto subjektu do řízení jako dalšího žalovaného. Vzhledem k existenci předkupního práva na straně žalobce dle § 603 odst. 2 obč. zák. vyhověl soud ve vztahu k prvnímu žalovanému za podmínek § 603 odst. 3 obč. zák. návrhu žalobce týkajícího se povinnosti nabídnout mu k odkupu 23 kusů akcií. Ze stejného důvodu vyhověl soud i návrhu žalobce ve vztahu k druhému žalovanému ohledně povinnosti nabídky k odkupu 3 937 kusů akcií, neboť toto množství převedl první žalovaný na druhého žalovaného.

Odvolací soud konstatoval, že podle § 156 odst. 4 obch. zák. mohou stanovy omezit, nikoliv však vyloučit, převoditelnost akcií na jméno. Nejsou-li splněny podmínky pro převod akcií na jméno určené stanovami, je smlouva o převodu těchto akcií neplatná, ledaže nabyvatel akcií jednal v dobré víře.

Uzavřel, že žalobce nemá předkupní právo k akciím společnosti A., a. s., které jsou ve vlastnictví žalovaných, a které nabyli na základě kupní smlouvy uzavřené dne 10. června 2002 se společností G. a. s. jako převodcem. G., a. s., tehdejší majoritní akcionář společnosti A., a. s., respektoval omezení převoditelnosti akcií dle § 4 stanov společnosti a akcie nabídl druhému akcionáři společnosti, tj. žalobci, za stejných podmínek, jaké byly ve smlouvě s prvním žalovaným, tj. všech 128 000 kusů akcií za cenu 1 000 Kč za jednu akcii. Jestliže žalobce vyjádřil zájem jen o 9 000 kusů, pak návrh odmítl (§ 44 odst. 2 obč. zák.) a G., a. s. mohl akcie převést na jiné osoby. Z uvedených důvodů odvolací soud podle § 220 odst. 1 písm. a) občanského soudního řádu (dále jen "o. s. ř.") rozsudek soudu prvního stupně ve vyhovujících výrocích ve věci samé změnil a žalobu zamítl.

Proti rozsudku odvolacího soudu podal žalobce dovolání. Co do jeho přípustnosti odkázal na ustanovení § 237 odst. 1 písm. a) o. s. ř., co do důvodů má za to, že napadené rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení věci [§ 241a odst. 2 písm. b) o. s. ř.].

Dovolatel namítá, že se domáhal nároků z titulu porušení předkupního práva. Tvrdí, že společnost G. a. s. převedla na třetí osoby akcie za podmínek výhodnějších oproti nabídce, kterou mu učinila, neboť ačkoli jemu byla ochotna prodat jen všech 128 000 kusů akcií, následně tento počet akcií rozdělila na několik částí, které převedla na různé subjekty. "Skutečnost, že k převodu došlo jednou smlouvou je podle žalobce nepodstatná. Tím, že došlo k porušení jeho práv vyplývajících z předkupního práva, nemohlo podle dovolatele dojít k zániku jeho práva "ani odmítnutím návrhu ... ani zánikem z důvodu neuhrazení kupní ceny."

Dovolatel akcentuje, že vztahy podléhající režimu obchodního zákoníku se řídí v otázkách, které obchodní zákoník neupravuje zákoníkem občanským. Vyjadřuje přesvědčení, že ustanovení § 154 odst. 4 obch. zák. postup podle úpravy předkupního práva v občanském zákoníku nevylučuje. Podanou žalobou neřeší otázku platnosti či neplatnosti smlouvy o převodu akcií, neboť takový postup by pro něj neměl žádný právní význam. Zpochybnění platnosti smlouvy by v žádném případě nevedlo k naplnění jeho práva, tedy k nabytí akcií převedených v rozporu s předkupním právem. Dovolatel by navíc k napadení platnosti smlouvy ani nebyl aktivně legitimován, neboť není smluvní stranou předmětné smlouvy a její neplatnost přímo nezmění jeho právní postavení. Naproti tomu k uplatnění práv při porušení předkupního práva je legitimován přímo zákonem.

Proto dovolatel navrhuje, aby dovolací soud zrušil napadený rozsudek odvolacího soudu a věc vrátil tomuto soudu k dalšímu řízení.

První žalovaný ve vyjádření k dovolání argumentuje ve prospěch správnosti napadeného rozhodnutí. Tvrdí, že na projednávanou věc nelze aplikovat ustanovení právní úpravy předkupního práva v

občanském zákoníku. Dále namítá, že pokud společnost G., a. s., svým dopisem nabídla k prodeji všech 128 000 kusů akcií v zaknihované podobě znějících na jméno společnosti G., a. s., pak tato společnost neměla v úmyslu převést jiný počet svých akcií a tedy neporušila ustanovení § 4 písm. e) stanov platných v době nabídky, tj. stanov společnosti A., a. s. ze dne 7. února 2002. Svým dopisem ze dne 28. května 2002 konstatovala, že žalobce neakceptoval nabídku jako celek a že tedy akcie budou nabídnuty třetí osobě. Odpověď žalobce ve smyslu přijetí pouze 9 000 kusů akcií je nepřijetím nabídky a nikoli její akceptací vyplývající ze stanov sjednaného předkupního práva. Proto navrhuje, aby Nejvyšší soud dovolání zamítl.

Druhý žalovaný ve vyjádření k dovolání rovněž argumentuje ve prospěch správnosti napadeného rozhodnutí a rovněž navrhuje, aby Nejvyšší soud dovolání zamítl.

Dovolání je přípustné podle ustanovení § 237 odst. 1 písm. a) o. s. ř.

Nejvyšší soud se nejprve zabýval tím, zda lze, za situace, kdy obchodní zákoník výslovně neupravuje možnost zřízení předkupního práva k akciím, takové předkupní právo založit smlouvou.

K této otázce odkazuje na rozsudek ze dne 13. prosince 2005, sp. zn. 29 Odo 1339/2004, ve kterém uzavřel, že je-li pro převod obchodního podílu zřízeno předkupní právo, uplatní se pro jeho zřízení, podmínky jeho trvání a výkonu analogicky právní úprava předkupního práva podle § 602 a násl. obč. zák., protože obchodní zákoník předkupní právo k obchodnímu podílu neupravuje, přičemž přímé použití této úpravy ve smyslu ustanovení § 1 odst. 2 obch. zák. nepřipadá v úvahu proto, že platné právo nepovažuje obchodní podíl za věc v právním smyslu. Tento závěr se, mutatis mutandis, uplatní i pro projednávanou věc s tím, že půjde o přímou aplikaci právní úpravy § 602 a násl. obč. zák., když na akcie - na rozdíl od obchodních podílů - se podle ustanovení § 1 odst. 2 zákona č. 591/1992 Sb., vztahují ustanovení o věcech movitých.

Dále pak se Nejvyšší soud zabýval otázkou, zda z ustanovení § 603 odst. 3 obč. zák. lze dovodit povinnost nabyvatele akcií zatížených předkupním právem tyto akcie převést na osobu, v jejíž prospěch bylo předkupní právo zřízeno, a dospěl k závěru, že tomu tak není.

Ustanovení § 603 obč. zák. určuje, že předkupní právo ukládá povinnost pouze tomu, kdo slíbil věc nabídnout ke koupi (odstavec 1). Předkupní právo lze dohodnout i jako věcné právo, které působí i vůči nástupcům kupujícího. Smlouva se musí uzavřít písemně a předkupní právo se nabývá vkladem do katastru nemovitostí (odstavec 2). Bylo-li předkupní právo porušeno, může se oprávněný buď na nabyvateli domáhat, aby mu věc nabídl ke koupi, anebo mu zůstane předkupní právo zachováno (odstavec 3).

Pro rozhodnutí v projednávané věci je stěžejní závěr, zda se ustanovení § 603 odst. 3 obč. zák. vztahuje na závazkové předkupní právo nebo na předkupní právo věcné, popřípadě na obě předkupní práva.

Gramatickým výkladem tohoto ustanovení lze dospět k závěru, že se vztahuje jak na závazkové, tak na věcné předkupní právo, neboť je formulováno zcela obecně bez toho, že by odkazovalo pouze na jednu či druhou formu předkupního práva.

Teleologický a systematický výklad druhého a třetího odstavce § 603 obč. zák., však vede k odlišnému výsledku. Účelem úpravy věcného předkupního práva nepochybně je posílit postavení osoby, v jejíž prospěch bylo předkupní právo zřízeno, oproti osobě, v jejíž prospěch bylo zřízeno (pouze) závazkové předkupní právo. Při výkladu shora uvedeném by však k takovému posílení nedošlo, neboť úprava v ustanovení § 603 odst. 3 obč. zák. by zajišťovala osobě, v jejíž prospěch bylo zřízeno závazkové předkupní právo, nejen stejná, ale širší práva než úprava v ustanovení § 603 odst. 2 obč. zák. Pak ale není logické, aby osoba, v jejíž prospěch bylo zřízeno věcné předkupní právo zvyšovala náklady převodní transakce a prodlužovala dobu, ve které se stane účinným, zřízením věcného předkupního práva a jeho vkladem do katastru nemovitostí. **Daleko logičtější pak je závěr, že ustanovení § 603 odst. 3 obč. zák. se vztahuje pouze na věcné předkupní právo a rozšiřuje oprávnění osoby, v jejíž prospěch bylo zřízeno, způsobem v něm uvedeným.**

K tomu je ještě třeba dodat, že kdyby se ustanovení § 603 odst. 3 obč. zák. vztahovalo jak na věcné, tak na smluvní předkupní právo, bylo by ustanovení § 603 odst. 1 obč. zák. zcela obsoletní.

Pro závěr, že ustanovení § 603 odst. 3 obč. zák. se vztahuje pouze na věcné předkupní právo, svědčí ostatně i výklad historický. Současná úprava předkupního práva má nepochybně původ v ustanovení § 376 zákona č. 141/1950 Sb., které určovalo, že "Předkupní právo ukládá povinnost jen tomu, kdo slíbil věc nabídnout k výkupu. Má-li předkupní právo povahu práva věcného, působí však také proti jeho nástupci; podle toho, byla-li věc zcizena způsobem, pro který bylo předkupní právo umluveno, či jiným způsobem, může se oprávněný buď na nabyvateli domáhat, aby mu věc přenechal, anebo mu zůstane předkupní právo zachováno."

Jak patrně z dikce uvedeného ustanovení, přenechání věci a zachování předkupního práva zákon zajišťoval pouze ve vztahu k věcnému předkupnímu právu, nikoli ve vztahu k právu závazkovému a bylo tedy - logicky - pro osoby, které chtěly zlepšit své postavení z předkupního práva, výhodné investovat čas a prostředky do zřízení práva věcného.

Závěrem Nejvyšší soud konstatuje, že nevidí důvodu, proč by se právní postavení osoby oprávněné ze závazkového předkupního práva mělo zásadně lišit od postavení osoby, jejíž právo koupě konkrétní věci je zajištěno smlouvou o smlouvě budoucí [k důsledkům porušení závazku ze smlouvy u uzavření budoucí smlouvy viz např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. října 1997, sp. zn. 2 Cdon 1505/97, uveřejněný v časopisu Soudní judikatura pod č. 22/98, ve kterém Nejvyšší soud uzavřel, že "Nelze přehlédnout, že smlouva o smlouvě budoucí působí jen mezi účastníky smlouvy (nikoliv absolutně) a její porušení jedním z účastníků nemůže mít samo o sobě vliv na právní postavení třetí osoby. Obsahem kupní smlouvy, kterou účastník smlouvy o smlouvě budoucí převádí nemovitosti, o které ve smlouvě o budoucí smlouvě šlo, na osobu třetí, je povinnost převodce převést na nabyvatele vlastnictví oproti zaplacení kupní ceny; takový obsah nikterak neodporuje zákonu, ani jej neobchází, ani se nepřičí zájmu

společnosti (§ 39 obč. zák. ve znění platném do 31. 12. 1991). O neplatnosti takové smlouvy by bylo možno uvažovat jen tehdy, kdyby její účel, sledovaný účastníky (nikoliv však nevyslovená pohnutka) odporoval zákonu nebo jej obcházel nebo se přičil zájmu společnosti (dnes dobrým mravům) - § 39 obč. zák. "], jež se - co do účinků ve vztahu k právu věc koupit - značně podobá závazku ze smluvního předkupního práva

Ke shodnému závěru o povaze závazkového předkupního práva dospěl ostatně i Ústavní soud, který v nálezu ze dne 19. října 1999, sp. zn. I. ÚS 265/98, uveřejněném ve Sbírce nálezů a usnesení Ústavního soudu pod č. 144/1999 uzavřel, že "i kdyby existovalo předkupní právo pro určitý případ zcizení a zavázaná osoba takto smluvně převzatou povinnost nerespektovala, tj. zcizila by věc třetí osobě způsobem, pro který bylo předkupní právo sjednáno - předkupní právo závazkové povahy zaniklo, neboť vůči třetí osobě nepůsobí. Osoba oprávněná z předkupního práva by mohla vůči zavázané osobě uplatňovat nárok na náhradu škody za podmínek ustanovení § 420 obč. zák. Vzhledem k pouhé závazkové (osobní) povaze předkupního práva se však oprávněná osoba nemůže na nabyvateli zcizené věci s úspěchem domáhat toho, aby jí koupenou věc nabídl ke koupi (srov. obecně uznávanou literaturu, např. Komentář k občanskému zákoníku, Jehlička/Švestka a kolektiv, 5. vydání, 1999, str. 648; dále Právní rozhledy 5/1994, str. 165, Jehlička, Švestka - Nad předkupním právem)" a Nejvyšší soud v usnesení ze dne 27. července 2007, sp. zn. 33 Odo 210/2006.

Stejný závěr pak činí v teoretické rovině nejen autoři odkazovaní v citovaném nálezu, ale i Škárová in Švestka, J., Spáčil, J., Škárová, M., Hulmák, M. a kol. Občanský zákoník II. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck 2009 s. 1748, Štěpánová s. in Fiala, J., Kindl, M. a kol. Občanský zákoník. 1. vydání. II. Komentář. Praha: Wolters Kluwer ČR. 2009 s. 1154, Svoboda, L. in Svoboda, L. Předkupní právo. 1. vydání. Praha: C. H. Beck 2005 s. 42, Mikeš, J. in Knappová, M., Švestka, J. a kol. Občanské právo hmotné. Svazek II. 3. vydání. Praha: ASPI, 2002, s. 189 a násl. Dvořák, J. in Holub, M. a kol. Občanský zákoník. II. Komentář. 2. vydání. Praha: Linde, 2003, s. 932; opačně pak Eliáš, K. v publikaci Eliáš, K. a kol. Občanský zákoník. 1. vydání. II. Velký akademický komentář. Praha: Linde Praha, a. s. s. 1764 a násl. a Fiala, J. Předkupní právo. Bulletin advokacie, 1992, č. 10, s. 27-28.

Za této situace se již Nejvyšší soud nezabýval námitkami dovolatelky ohledně nesprávného posouzení otázky porušení předkupního práva odvolacím soudem, neboť i kdyby toto posouzení bylo nesprávné, nemělo by to žádný vliv na výsledek projednávaného sporu. Proto Nejvyšší soud dovolání podle ustanovení § 243b odst. 2 věta první o. s. ř. zamítl.

Podle ustanovení § 7 písm. g) a § 10 odst. 3, vyhlášky č. 484/2000 Sb. činí odměna 15 000 Kč. Po snížení o 50 % ve smyslu ustanovení § 18 odst. 1 uvedené vyhlášky (advokáti žalovaných učinili v dovolacím řízení toliko jeden úkon právní služby - vyjádření k dovolání), jde o částku 7 500 Kč. Spolu s režijním paušálem určeným podle ustanovení § 13 odst. 3 vyhlášky č. 177/1996 Sb. ve znění pozdějších předpisů částkou 300 Kč náleží žalovaným 7 800 Kč. Z této částky pak činí náhrada za 20% daň z přidané hodnoty 1 560 Kč. Celkem tak dovolací soud přiznal žalovaným k tíži žalobkyně každému částku 9 360 Kč.

Jestliže povinný nesplní dobrovolně co mu ukládá vykonatelné rozhodnutí, mohou se oprávnění domáhat jeho výkonu.

Proti tomuto rozhodnutí není opravný prostředek přípustný.